

Microlepidoptera.hu

A magyar Microlepidoptera kutatások hírei

Hungarian Microlepidoptera News

A journal focussed on Hungarian Microlepidopterology

Kiadó—Publisher: Regiograf Intézet – Regiograf Institute

Szerkesztő – Editor:

Fazekas Imre, e-mail: fazekas@microlepidoptera.hu

Társszerkesztők – Co-editors:

Pastoralis Gábor, e-mail: pastoralisg@gmail.com;

Szeőke Kálmán, e-mail: szeokek@gmail.com

HU ISSN 2062–6738

Microlepidoptera.hu 4: 1–14.

<http://www.microlepidoptera.hu>

2012.03.30.

Tartalom – Contents

FAZEKAS I., BUSCHMANN F. & SCHREURS, A. :

Hét új molylepke faj Magyarországon

– Seven new species of moths in Hungary (Lepidoptera: Tineidae, Bucculatricidae,
Lyonetiidae, Blastobasidae, Coleophoridae, Crambidae) 1–14

WEIDLICH, W.:

Ein Beitrag zur Verbreitung und Ökologie von

Brevantennia adriatica (REBEL, 1919) (Lepidoptera: Psychidae) 15–18

Hét új molylepke faj Magyarországon Seven new species of moths in Hungary (Lepidoptera: Tineidae, Bucculatricidae, Lyonetiidae, Blastobasidae, Coleophoridae, Crambidae)

Fazekas Imre, Buschmann Ferenc & Arnold Schreurs

Abstract – Seven species of Microlepidoptera, *Monopis neglecta* Šumpich & Liška, 2011, *Bucculatrix humiliella* Herrich-Schäffer, 1855, *Leucoptera lathyrioliella* (Stainton, 1866), *Blastobasis panonica* Šumpich & Liška, 2011, *Coleophora adjunctella* E. M. Hering, 1937, *Coleophora potentillae* Elischa, 1885 and *Ancylolomia tentaculella* Hübner, 1796 are recorded as new to the fauna of Hungary. Specimens are deposited in the private collections of A. Schreurs (NL-Kerkade), F. Buschmann (H-Jászberény), J. Skyva (CZ- Praha), J. Šumpich (CZ-Česká Bělá), J. Liška (CZ-Praha) and National Museum Prague. Biological data and habitats of the species are presented. Distribution is shown on maps. Structure of female genitalia and morphological characteristic of wings are illustrated with color figures and distributed map (line drawing showing pattern. B.). Text Hungarian, with an English summary and with 17 figures.

Key words – Lepidoptera, Tineidae, Bucculatricidae, Blastobasidae, Coleophoridae, *Monopis neglecta*, *Bucculatrix humiliella*, *Leucoptera lathyrioliella*, *Blastobasis panonica*, *Coleophora adjunctella*, *Coleophora potentillae*, *Ancylolomia tentaculella*, new records, biology, distribution, Hungary.

Author's addresses – A szerzők címe:

- FAZEKAS Imre, Regiograf Intézet (Regiograf Institute), H-7300 Komló, Majális tér 17/A, Hungary
E-mail: fazekas@microlepidoptera.hu
- BUSCHMANN Ferenc, H-5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
E-mail: busman.ferenc@gmail.com
- ARNOLD SCHREURS, Conventuelen str. 3, NL-6467 AT Kerkade, Netherlands. E-mail: aepschreurs@hetnet.nl

Summary

1) *Monopis neglecta* Šumpich & Liška, 2011 (Fig. 1, 9.) – Seven species of *Monopis* are known to occur in Hungary (Fazekas 1996, Pastorális 2011). Knowledge of the biology and geographical range in Hungary is limited. Gozmány (1965) redescribed the diagnostic characters of the six Hungarian species,

and gave an account of what was known of their biology and distribution. *Monopis neglecta* has been described from Czechia [=Bohemia] (Šumpich & Liška 2011). It has been observed in Slovakia, Hungary, Austria, Slovenia and Italy. According to literature two generations per year have been observed: from early May to early July and from middle August to end September. The larva and food plant are unknown. The first records from Hungary are from 1991 and 2000 when two specimens were found at Gödöllő and Vértes Mountains (leg. J. Liška). Additional Hungarian data: ♀, H-Jászfelsőszentgyörgy, hajtai homoki tölgyes [sandy oak woodlands], UTM: DT06, 2002. IX. 9., leg. et coll. Buschmann F., gen. prep Fazekas I., No. 3228; ♀, H-Jászberény, újerdői homokterület [sand area], fény-csapda [light trap], UTM: DT15, 2010.V.4. leg. et coll. Buschmann F. (H-Jászberény). In Hungary, it is a xerothermophilous species, found mainly in the lowland dry degraded grasslands, open sand steppes and rock steppes (*Chrysopogono-Caricetum humilis*). Very local and rare. Altitude from 90 m to 300 m.

2) *Bucculatrix humiliella* Herrich-Schäffer, [1855] (Fig. 2, 10.) – In the last 50–60 years, *Bucculatricidae* species have attracted little attention from Hungarian researchers; many records in the Hungarian literature are doubtful and the identification of the species has been uncertain. *Bucculatrix humiliella* Herrich-Schäffer, [1855] is recorded from Hungary for the first time. In 2003 and 2010 the species was collected in Gunaras, near Dombóvár (SW

Hungary): ♀, Hungary, Dombóvár–Gunaras, 10.06.2003., gen. prep. Schreurs, No. 1020; ♀, 06.08.2010, leg. et coll. A. Schreurs. UTM: BS84; N 46°24'03", E 18°10'24". The adult and genitalia have not been illustrated before in Hungary. Typical habitats of the species in Hungary are in arable land with fine scale, often low-intensity agriculture, tree lines and small woods, young afforestation with embedded surviving native grassland vegetation. According to literature two generations per year have been observed. Adults from the second generation hibernate. Oligophagous, the larva feeds on *Achillea millefolium* and *Tanacetum vulgare*. Distribution: Spain (Granada), France, England, Scotland, Germany, ?Austria, Hungary, Czechia, Slovakia, Poland, Norway, Sweden, Finland, Latvia and Transbaikalia. Not known from the Benelux countries (Fauna Europaea 2012).

3) *Leucoptera lathyrifoliella* (Stainton, 1866) (Fig. 3, 11.) – Associated with xerothermic habitats (Great Hungarian Plains), this species is new to the Hungarian fauna. Data of the specimen in coll. F. Buschmann (H-Jászberény): H-Nagykáta, 2011.08.21. leg., det. et gen. prep. I. Richter, No. 17847[in glycerin]; gen. prep. I. Fazekas, No. 3241 [in euparal]. The species was described from England. A rather rare and local species in Europe. Very disjunct in southern England and Wales, also in Finland, Denmark, Germany, Slovakia, Hungary, Romania (Fauna Europaea 2012) occupying cliffs and similar habitats where the host plant occurs. The adults, similar in appearance to a number of other *Leucoptera* species, fly from May to August, probably in two generations. According to literature the larva feeds on *Lathyrus* forming translucent blotches on the leaves, sometimes more than one to a leaf. Recorded host plants are *Lathyrus latifolius*, *L. montanus*, *L. pannonicus*, *L. pratensis*, *L. sylvestris*, *L. tuberosus*. Mine flat, upper-surface, oval blotch without a preceding gallery, with clear amounts of greenish frass. Sometimes more than one mine in a leaflet which sometimes merge. Pupation outside the mine (www.bladmineerders.nl). *Leucoptera lathyrifoliella* (Stainton, 1866) and *L. orobi* (Stainton, 1870) are considered distinct species on the basis of constant differences in the morphology of both male and female genitalia. No support has been found for statements in the literature of differences in external appearance between the species. Likewise,

the presumed differences in their host plants appear uncertain or erroneous, since both species exploit several host plant species in the genera *Vicia* and *Lathyrus* (www.eurekamag.com).

4) *Blastobasis pannonica* Šumpich & Liška, 2011 (Fig. 4, 12.) – Two species of *Blastobasis* are known to occur in Hungary (Fazekas 1996, Pastorális 2011). *B. phycidella* (Zeller, 1839) and *B. huemeri* Sinev, 1993. Knowledge of the biology and geographical range in this country is limited. Gozmány (1965) redescribed the diagnostic characters of the one Hungarian species, and gave an account of what was known of their biology and distribution: *B. phycidella*. The species is widely distributed in Hungary. *Blastobasis huemeri* is new record only since 1999: Csákberény, Bucka-hegy, ♂, 31.07.1999, leg et coll. Richter, I.; det. et gen. prep. Tokár, No. 5543 (Pastorális 2000, Pastorális et al. 2000). *B. huemeri* very local in Hungary: Bakony Mountains, Vértes Mountains and Mátra Mountains. Newer data is not known for Hungary till now.

B. pannonica Šumpich & Liška, 2011 was described from Czechia (Locus typicus: Podmolí-Šobes). Some of the paratype-material is from Hungary: "Örkény, 15.VII.2001, 1 ♀, J. Skyva leg. et coll.". New data from Hungary: ♂, H-Jászberény, Újerdő, erdei-fenyves [pinewood: *Pinus sylvestris*], 2009.VII.2., leg. et coll. Buschmann F.; gen. prep. Fazekas I. No. 3233. According to authors some central European specimens of *B. pannonica* sp. n. were in the past repeatedly stated to be *B. roscidella* Zeller, 1847; *B. roscidella*, however, was recently synonymized with *B. phycidella* on the basis of a revision of type material.

In *Blastobasis pannonica*, the forewings are narrow and pointed towards apex. Coloration of forewings predominately grey with two transverse bands, one of which is very distinct, almost black, whitish outlined on the inner side. Adults found from the beginning of June to the end of July, in one generation in Czechia, Slovakia, Hungary and Slovenia and uncertain in Bavaria. The larva and food plant are unknown.

5) *Coleophora adjunctella* E. M. Hering, 1937 (Fig. 5, 13.) – In the last 60–70 years Coleophoridae species have attracted little attention from Hungarian researchers; many records in the Hungarian literature are doubtful and the identification of the spe-

cies has been uncertain. According to the present state of this research, 201 Coleophoridae taxa are known in Hungary (Fazekas 2002a; Pastorális 2011). *Coleophora adjunctella* and *C. potentillae* are new species in the Hungarian fauna. *C. adjunctella* is apparently known from one locality and a single specimen in Hungary, but could be overlooked and therefore careful search is required: Jászberény, újerdői homokterület [plain, sandy area], 1 ♂, 2008.VI.7., Buschmann leg. & coll. Said to have been collected on the Great Hungarian Plain. Distribution: from Spain, south England and Sweden to Greece and Italy, but absent from many countries.

6) *Coleophora potentillae* Elischa, 1885 (Fig. 6, 14.) – *C. potentillae* is known in Hungary from one locality and a single specimen: H-Nagykát, Egreskát, Hajtai TVT, 1 ♂, 2009.V.11., Buschmann leg. & coll., Ig. Richter det., GP 16059; Fazekas I., gen. prep. No. 3224. Habitat in Great Hungarian Plain: open sandy steppe oak woodland fringes and closed sand steppes. European species.

7) *Ancylolomia tentaculella* (Hübner, 1796) (Fig. 7, 15.) – Although Bleszyński (1965) mentions this species from “Ungarn”, the record was probably based on specimens collected outside present-day Hungary, but this report is surely doubtful (Slamka 2010). According to recent studies, there are isolated populations in Central Europe only in NW Romania, Central Hungary and Switzerland, usually rare. Widespread but usually rare and local in southern Europe from Spain across Italy to Balkan Peninsula. Recorded in SE-England (Goater 1986), though probably an immigrant from southern Europe on each occasion (1935 and 1952). Apart from this, well-known from West Asia to Ural Mountains.

First data from Hungary: ♂, H-Nagykát, Csehdomb, UTM DT04, 2001.VIII.19., leg. et coll. Buschmann F., det. et gen. prep. Fazekas I. No. 3226; ♂, H-Jászberény, újerdői homokterület [= sand area], UTM DT15, 2005.VIII.27., leg. et coll. Buschmann F., det. Fazekas I.; ♂, Mezőtúr, Körös, Peresi-holtág, 2011.08.23. leg. et coll. Lévai Sz. *A. tentaculella* was first found in 2001 by Ferenc Buschmann near Nagykát and Jászberény (Great Hungarian Plain). The typical habitats are mainly in the salt meadows, open sand steppes with Scots pine (*Pinus sylvestris*) woodlands and saline pasture, edge of agricultural land. The third discovery, an outstanding achieve-

ment, was the finding of the meta-population that lives in the Körös branch of a river in the outskirts of Mezőtúr. *A. tentaculella* is very local and rare in Central Hungary.

Bevezetés – Introduction

A magyar molylepke listába jelenleg 2264 faj van bejegyezve (Pastorális 2011). Tanulmányunkban hét új faj mutatunk ki az országból, közülük kettőt (*Monopis neglecta*, *Blastobasis pannonica*) az elmúlt évben, mint tudományra új speciést írtak le Csehországból. A magyar Microlepidoptera fajok száma immáron 2271-re emelkedett. Az *Ancylolomia tentaculella*-nak korábban csak régi, bizonytalan közlése volt Magyarországról (Bleszyński 1965), de ez idáig bizonyító példányok nem kerültek elő. Most három új alföldi lelőhelyről sikerült hazai előfordulását bizonyítanunk. Véleményünk szerint további példányok is „rejtőzködhetnek” a különböző gyűjteményekben, a rokon *Ancylolomia* fajokhoz besorolva.

Tanulmányunkban bemutatjuk a magyar faunában új fajok diagnózisát, genitáliák struktúráját, biológiáját, földrajzi elterjedését.

Új fajok Magyarországon New species in Hungary

Tineidae

A magyarországi ruhamolyfélék száma a XX. század közepe óta (Gozmány & Szócs 1965) 40 fajról 60 fajra növekedett (Pastorális 2011), s ez igen jelentős gyarapodásnak tekinthető. Palearktikus szinten jellemző a családra, hogy több politipikusnak tekintet taxon ún. rejtett fajokat takar, s csak a részletes genitálmorfológia vizsgálatok során kerülnek előtérbe az új fajok. Ennek tipikus példája a 2011-ben, Csehországból leírt *Monopis neglecta*.

Monopis neglecta Šumpich & Liška, 2011

cseh hulladékmoly

Monopis neglecta Šumpich & Liška, 2011;

Motýli Národních parků Podyjí a Thayatal, Znojmo, 57–60. pp.

Locus typicus: Czechia, Vranov Nad Dyjí-Braitava (Podyjí National Park). Irodalom – References: Šumpich 2011.

Megvizsgált anyag – Examined material: ♀, H-Jászfelsőszentgyörgy, hajtai homoki tölgyes [sand oak woodlands], UTM: DT06, 2002. IX.9., leg. et coll. Buschmann F., gen. prep. Fazekas I., No. 3228;

♀, H-Jászberény, újerdői homokterület [sand area], fénycsapda [light trap], UTM: DT15, 2010.V.4. leg. et coll. Buschmann F., Jászberény.

Irodalmi adat – Literary data: Csákberény (Vértess Mts.), 5.V.2000, 1 ♂, J. Liška leg. et coll., Gödöllő, 3.IX.1991, 1 ♂, J. Liška leg. et coll.; Jászfelsőszentgyörgy, 9.IX.2002, 1 ♀, F. Buschmann leg. et coll., Jászberény, 4.V.2010, 1 ♂, F. Buschmann leg. et coll. (Šumpich 2011).

Diagnózis – Diagnosis (1. ábra – Fig. 1.): Az elülső szárnyak fesztávolsága: ♂ 10–13 mm, ♀ 11–14 mm. Az elülső szárny viszonylag keskeny, szürkés barna, szórt fekete pikkelyekkel és enyhén fémes színárnyalattal, márványozott hatással, az apexen néhány szürkés pikkellyel. A hátulsó szárny szürkés barna, az erezet sötétebb. A homlok és fej szőrzete dús, sárgás, a csáptő szintén sárga, a csáp gyűrűs mintázatú, a vége világos. A palpus labialis kívül sárgás barna, belül selymesen fénylő, fehéres szürkés, csúcsa világos barnás.

Genitália – Genitalia: ♂, a valva hozzátétőleg háromszor olyan hosszú, mint amilyen széles, mediálisan kiszélesedik. Az uncus nyújtott, a csúcs szűkülő, laterális nézetben egyenes. A gnathos háromszög alakú, nyújtott. Az aedeagus viszonylag karcsú, kissé görbült; ♀, a corpus bursae hosszúság, tojásdad alakú, 13–16 signummal (9. ábra – Fig. 9.). A ductus bursae vékony és hosszú, az ostium kétoldalasan ívelt.

Biológia – Biology: Az imágókat meleg, lombos erdők térségében, két nemzedékben, május elejétől július elejéig és augusztus közepétől szeptember végéig gyűjtötték. A hernyó és tápnövény még ismeretlen. Habitat: a jászfelsőszentgyörgyi, hajtai homoki tölgyes idős, maradvány tölgyekkel tarkított terület, többféle korú (20, 40–50 éves) telepítésekkel kiegészítve (egy helyen *Tilia tomentosa* példányokkal). Az aljnövényzet gyér, az erdő(k) peremén kőris, mezei juhar, vadkörte-fákkal, távolabb akác- és nyár ültetvényekkel. A tölgyes és a közeli mocsár nádasa között hosszan elnyúló (kb. 50–100 m széles sávban) *Alopecuretum pratensis* réttársuláson (kaszáló) *Filipendula vulgaris*, *Veronica spicata*, *Coronilla varia*, *Berteroa incana*, *Senecio jacobaeae*, többféle *Salvia*-faj, *Thalictrum minus* és *lucida*, *Ononis spinosa*, számos *Trifolium*, *Medicago*, *Rumex*, *Polygonum*, *Achillea* stb. növényfaj terem.

Elterjedés – Distribution: Eddig csak Európából ismert; Csehország, Szlovákia, Magyarország, Ausztria, Szlovénia és Olaszország.

Jegyzet – Note: A magyar gyűjtemények teljes *Monopis*-anyagának revíziója után feltételezhető, hogy a *Monopis neglecta* hazai elterjedése jóval szélesebb, mint az itt bemutatott lelőhelyadatok igazolják.

Bucculatricidae

A magyarországi szemtakarós-bordásmolyokról az első átfogó rendszertani, faunisztikai és biológiai összesítést Gozmány (1956) készítette. Faunafüzetében 14 fajt közölt az ország területéről. Munkájában meglepően kevés lelőhelyet találunk, s a fajok többsége igen lokálisként volt ismertetve, így a XX. század közepének földrajzi elterjedési képét nem tudjuk megrajzolni. A taxonok biológia leírása különösen szűkszavú, s teljesen hiányoznak az ivarszervi határozóbélyegek. Ez nagymértékben megnehezítette a család hazai kutatásának lehetőségét. Az aknázó életmódot folytató hernyókról részletesen Szócs József (1977) írt. A hazánkban eddig kimutatott fajok száma 21 volt (Pastorális 2011). A Dombóvár környékén végzett gyűjtések eredményeként a *Bucculatrix humiliella* Herrich-Schäffer, [1855] új faj Magyarországon, s ezzel a genusz hazai fajainak száma 22-re emelkedett.

Bucculatrix humiliella Herrich-Schäffer, [1855]

regensburgi bordásmoly

Bucculatrix humiliella Herrich-Schäffer, 1855. *Schmett. Europ.* 5: 340, fig. 859. Locus typicus: D–„Bei Regensburg in Mai” (Lectotype: Mey 1999)

Synonyma: *Bucculatrix fatigatella* var. *obscurella* Klemensiewicz, 1899; *Bucculatrix capreella* Krogerus, 1952; *Bucculatrix merei* Pelham-Clinton, 1967.

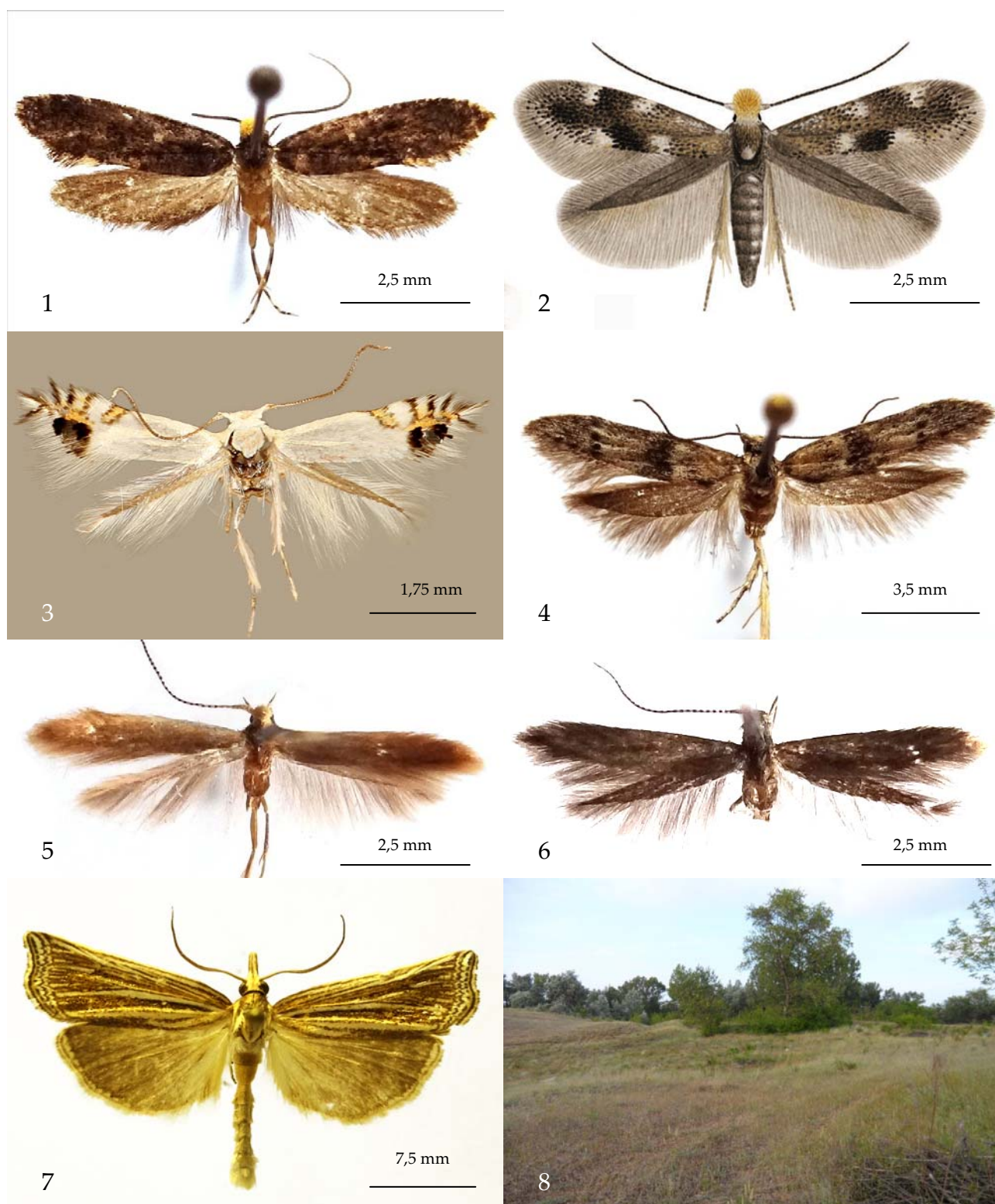
Irodalom–References: Fazekas & Schreurs 2010; Gozmány 1956; Laštůvka, Z. & Laštůvka, A. 2009; Mey 1999; Pastorális 2011; Pitkin et al. 2011; Szócs 1977.

Új adatok – New data: ♀, Hungary, Dombóvár–Gunaras, 2003.06.10. (gen. prep. Schreurs, No. 1020, det. Fazekas I. & Z. Tokár); ♀, 2010.08.06. leg. et coll. A. Schreurs.

Diagnózis – Diagnosis (2. ábra – Fig. 2.): Az elülső szárnyak fesztávolsága 8–10 mm, az alapszín szürkésfehér. A rajzolat barnásszürke, erősen szórt fekete pikkelyekkel. A felső- és a hátszegélyen 2–2 fehéres folt van, a hátszegély mediális foltja fekete vagy sötét barna. Fejszőrzete barnássárga, a csáptő és a patagium szürkésfehér, a tegula fehéres, barnás foltos, a mesoscutellum foltja fehér.

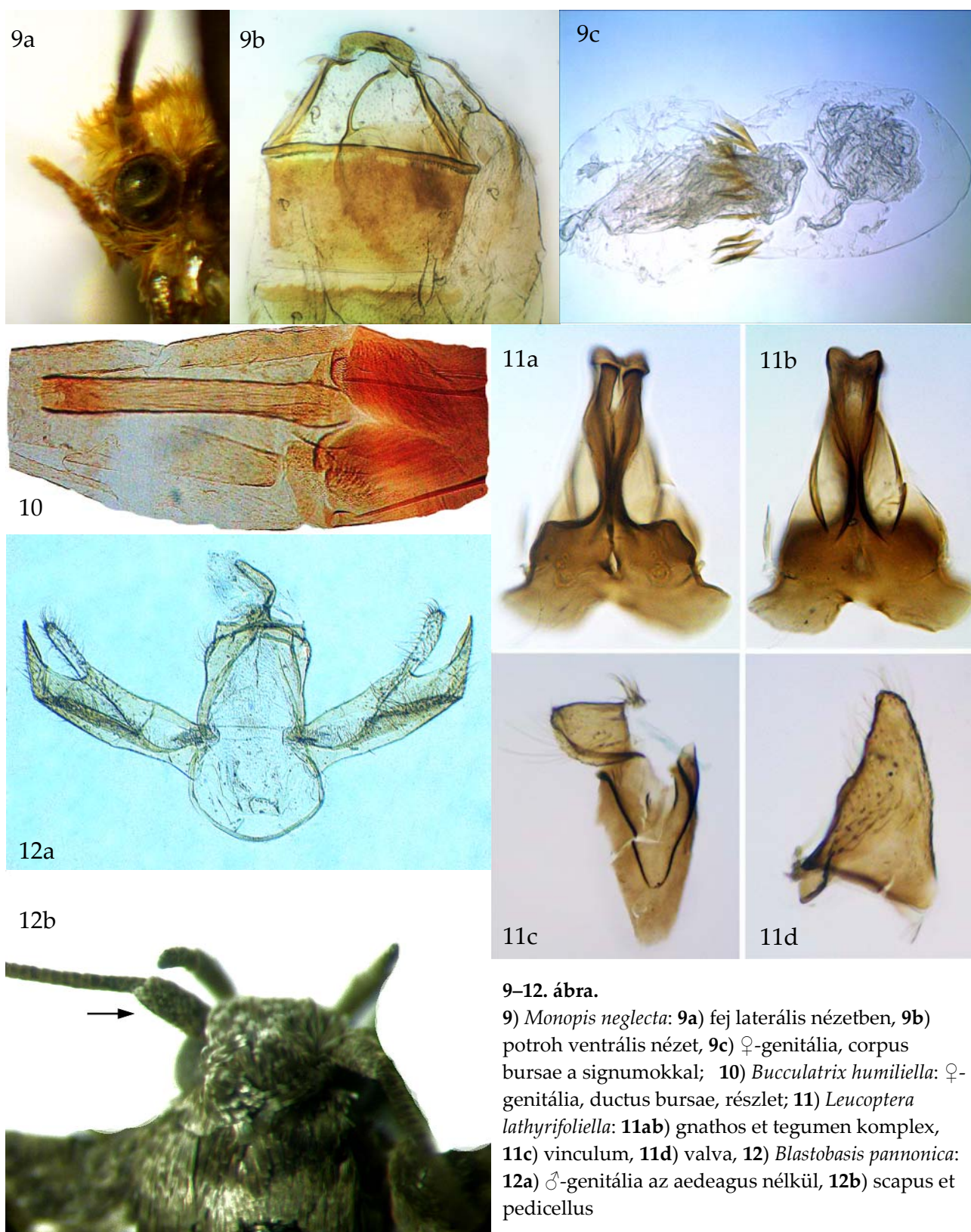
Genitália – Genitalia: A hím genitáliában az aedeagus 4x olyan hosszú, mint a valva, melynek az apexe erősen kihúzott, az uncus ventrális nézetben

1–8. ábra. – Figs 1–8.

- 1) *Monopis neglecta*, 2) *Bucculatrix humiliella*, 3) *Leucoptera lathyriifoliella*, 4) *Blastobasis pannonica*,
 5) *Coleophora adjunctella*, 6) *Coleophora pontentillae*, 7) *Ancyrolomia tentaculella*,
 8) H-Nagykáta, Cseh-domb, az *Ancyrolomia tentaculella* lelőhelye – locality of *Ancyrolomia tentaculella*
 Fotó—Photo: Fazekas, I. (1, 4, 5, 6, 7); Richter, Ig. (3, 8). Rajz — Drawing: Laštůvka, Z. (2)
 Lelőhelyadatok a szövegben. All specimens collected in Hungary (see in text).

9–12. ábra.

9) *Monopis neglecta*: 9a) fej laterális nézetben, 9b) potroh ventrális nézet, 9c) ♀-genitália, corpus bursae a signumokkal; 10) *Bucculatrix humiliella*: ♀-genitália, ductus bursae, részlet; 11) *Leucoptera lathyrioliella*: 11ab) gnathos et tegumen komplex, 11c) vinculum, 11d) valva; 12) *Blastobasis pannonica*: 12a) ♂-genitália az aedeagus nélkül, 12b) scapus et pedicellus

Figs 9–12.

9) *Monopis neglecta*: 9a) head, lateral view, 9b) basal part of abdomen, ventral view, 9c) ♀-genitalia, corpus bursae with signum; 10) *Bucculatrix humiliella*: ♀-genitalia, ductus bursae, partial; 11) *Leucoptera lathyrioliella*: 11ab) gnathos and tegumen complex, 11c) vinculum, 11d) valva; 12) *Blastobasis pannonica*: 12a) ♂-genitalia, ventral view, without aedeagus, 12b) scapus and pedicellus. All specimens collected in Hungary.

V-alakban kimetszett. A nőtény genitáliában a ductus bursae karcsú és nyújtott (10. ábra – Fig. 10).

Biológia – Biology: Két nemzedékes, az imágók májustól augusztusig, szeptemberig repülnek, áttelelnek. A hernyók oligofágok, *Achillea millefolium* és *Tanacetum vulgare* levelében aknáznak, de talá-lunk irodalmi utalásokat az *Artemisia herba-alba*-ra is (<http://en.wikipedia.org/wiki/Bucculatricidae>). A fej és lábak sárgás barnák, a test olajzöld. Fehéres, bordás kokonban a levélen bábozódnak. Habitat: a Kapos-folyó mentén elterülő mezőgazdasági területbe beékelődve található a gunarasi fürdő, ültetett nyárasokkal, fenyvesekkel, a földutak menti rudeláriákkal, kisebb kiterjedésű mezo- és higrofil kaszáló rétekkel, a folyót kísérő egykori puhafás ligeterdő maradványfoltokkal.

Elterjedés – Distribution: A Bajkál vidékétől Skandinávián, Közép-Európán át egészen Skóciáig, délen Spanyolországig kimutatták, de az irodalmi adatok ellenőrzésre szorulnak. Feltehetőleg szibériai faunaelem. Bizonyított európai elterjedése: Lettország, Finnország, Svédország, Norvégia, Lengyelország, Szlovákia, Magyarország, [? Ausztria], Csehország, Németország, Franciaország, Spanyolország (Granada), Anglia és Skócia.

Jegyzet – Note: Korábban 436 molylepkefajt kö-zöltünk (Fazekas & Schreurs 2010) Dombóvár-Gunaras térségéből, de *Bucculatrix* fajok nem voltak közöttük. A régebbi és az újabb gyűjtések feldolgozatlan anyagából két *Bucculatrix humiliella* nőtény kerül elő. A faj ez idáig ismeretlen volt Magyaror-szágon.

Lyonetiidae

Gozmány (1956), Gozmány és Szócs (1965) a ma már egy családba (Lyonetiidae) sorolt *Leucoptera* és *Lyonetia* fajokat további genuszokra osztva még a Lyonetiidae és a Leucopteridae családokban rend-szerezte. Pastorális (2011) a korábbi évtizedek kutatásait összegezve 14 fajt mutatott ki Magyarországról. A fajszám a *Leucoptera lathyrifoliella* előkerülésével 15-re emelkedett. Több faj igen ritka és lokális az országban (pl. *Leucoptera cytisiphagella* Klimesch, 1938; *L. genistae* (M. Hering, 1933); *L. heringella* Toll, 1938; *Lyonetia ledi* Wocke, 1859).

Leucoptera lathyrifoliella (Stainton, 1866)

angol fehér-moly

Cemiotoma lathyrifoliella Stainton, 1866, Entomologist's Annu. 1866, p. 70. Locus typicus: GB- South Devon, Teignemouth (Kaila & Wikström 2004; sytypus).

Irodalom–References: Gozmány & Szócs 1956; Kaila & Wikström 2004; Spuler 1910; Szócs 1977.

Új adat – New data: 1♂, H-Nagykátá, 2011.08.21. leg., coll. et det. Ig. Richter, gen. prep. No. 17 847 [in glycerin]; gen. prep. Fazekas I., No. 3241 [in euparal].

Diagnózis – Diagnosis (3. ábra – Fig. 3.): A szárnyak fesztávolsága 6,5–8,5 mm, az alapszín hófehér vagy igen világos szürkés fehér; a costa első sárga foltja az „ólomfolt” felső sarka felé irányul, a második sárgás, fehéres folt jóval szélesebb, két oldalról keskeny barnás fekete sáv határolja.

Genitália – Genitalia (11. ábra–Fig. 11.): a valva háromszög alakú, a tegumen proximális nyúlványa hiányzik, az aedeagus hosszú, közepén erősen behajlik, a coecum penis oválisán kiszélesedett, míg a hozzá igen hasonló *Leucoptera orobi* Stt. fajnál ez a rész baltaszerű.

Biológia – Biology: A gyűjtési és irodalmi adatok szerint a lepkék két nemzedékben májustól augusztusig repülnek xerotherm élőhelyeken: mészkőrűlő erdők és szegélytársulásaik, bokorerdők, köves lejtők, útszéli gyomtársulások, erdős-sztyeppek, A hernyók különféle *Lathyrus* fajok levelében aknáznak: *Lathyrus latifolius*, *L. montanus*, *L. pannonicus*, *L. pratensis*, *L. sylvestris*, *L. tuberosus*. Szócs (1977) szerint a kétoldali foltaknában kerek ürülékfolt látható, s az aknában nincs szövődék.

Elterjedés – Distribution: Dánia, Finnország, Magyarország, Nagy-Britannia, Németország, Románia, Szlovákia.

Jegyzet – Note: Gozmány és Szócs (1965) a fajt csak Németországból és Ausztriából jelezték, miközben Spuler (1910) munkájára is hivatkoztak; Spuler már ekkor írt angliai előfordulásáról is. Szócs (1977) szerint „Finnországban, Angliában és Ausztriában találták”, s magyarországi előfordulását már akkor biztosnak vette. Ausztriai bizonyító példányokról nincs tudomásunk.

Blastobasidae

Az avarevő molyok első magyar összefoglalóját Gozmány (1958) készítette el, s három fajt mutatott ki az országból. Az elmúlt időszakban a fajok száma hatra emelkedett (Pastorális 2011). Közülük a *Hypatopa segnella* (Zeller, 1873) csak három éve ismert hazánkból: Csákberény; Zempléni-hegység, Rostalló (Szabóky et al. 2009). Az újabb vizsgálatok során (in coll. Buschmann F., Jászberény) további *Hypatopa segnella* példányok kerültek elő: 2 ♀, Gyöngyös, Sár-hegy, 2004.VII.20. és 2009.VIII.2., leg.

Buschmann, gen. prep. Fazekas I. No. 3229, 3232.

A *Hypatopa segnella* Európában csak Franciaországban, Hollandiában, Közép-Európában, Skandináviában, Ukrajnában és Oroszországban ismert (vö. Szabóky et al. 2009; www.faunaeur.com [2012.01.19.]). A *Tecmerium perplexum* (Gozmány, 1957) (= *Oroclintrus perplexus* Gozmány, 1957) fajt eredetileg a szerző a Cosmopterigidae családba sorolta. Típuslelőhelye a Budakeszi melletti Hársborkor-hegy karsztbokorerdeje. Újabb publikált lelőhelye hazánkban azóta nem ismert, de Buschmann gyűjteményében több példány is megtalálható. Adatai a következők: Gyöngyös, Sár-hegy, 2003.VI.30. (3 ex.); 2006.VII.18.; 2007.VII.2.; 2009.VIII.7.; 2011.VII.12., és 1 ex. Vértes-hegység, Gánt-Gránás, Sziklás-út, 2010.VII.13. Ezen kívül Szlovákiában, Görögországban és Cipruson gyűjtötték.

A nevezéktani, taxonómiai változások, valamint identifikációs problémák miatt egyre sürgetőbb a magyar Blastobasidae fajok teljes revíziója. Főleg a régebbi irodalmi közlések adatai bizonytalanok, s felülvizsgálatra szorulnak.

Blastobasis pannonica Šumpich & Liška, 2011 – *pannon avarevőmoly*

Motýli Národních parků Podyjí a Thayatal. Znojmo, p. 79–83
Locus typicus: Czechia, Podmolí – Šobes (Podyjí National Park).
Irodalom – References: Šumpich 2011.

Új adat – New data: ♂, H-Jászberény, Újerdő, erdei-fenyves, 2009.VII.2., leg. et coll. Buschmann F. gen. prep. Fazekas I. No. 3233.

Irodalmi adat – Literary data: Örkény, 15. VII. 2001, 1 ♀, J. Skyva leg. et coll. (Šumpich 2011).

Diagnózis – Diagnosis (4. ábra – Fig. 4): A szárnyak fesztávolsága; ♂ 13–15 mm, ♀ 14–16 mm. A homlok, a fej és a csáp tőize világos barnásszürke, mediálisan kiszélesedik, ventrális pikkelysora barna, a dorzális nyúlvány hiányzik, míg a *B. pycidella*-nál jól fejlett. A felgömbült ajaktapogató barnás. A tor alul világos szürkés fényű. Az elülső szárnyak alapszíne világos szürke, a tőtér fehér keresztsávja a costa alatt V-alakban bemetszi a a fetésbarna posztbazális sávot. A két sejtvégi folt apró és hosszúságú, az apex foltos mintázatú. A hátulsó szárny fénylően szürkésbarna.

Genitália – Genitalia (12. ábra – Fig. 12.): ♂, az uncus vége ventrális nézetben kanálszerűen széles, a cucullus felfelé hajló, az apex kiszélesedett, lekerekített, a saccus erősen fejlett. A saccus lekerekítet, az aedeagusban a cornutus, hosszú és tűszerű. ♀, a corpus bursae nyújtott és tojásdad, a signum vé-

kony csőr alakú, hosszú szalagszerű képlettel.

Biológia – Biology: Feltehetőleg univoltin. Az imágókat június-július hónapokban domb- és alföldi vidékeken gyűjtötték, meleg, száraz élőhelyeken. Jászberényi lelőhelye (Újerdő) a „rendszerváltáskor” megszűnt ún. „Szőlőgazdaság” egyik sokhektáros, kiirtott kordonművelésű szőlőtelepítése helyén gazdátlanul keletkezett pionír homokpusztagyep (*Brometum tectorum*), mely 2010-ben újra gazdára lett; ezt követően felszántották, rozssal, majd 2011-ben napraforgóval vetették be. Az imágók éjszakai fényre nagy számban repülnek (Šumpich & Liška 2011). A lárvális állapot és a tápnövény még ismeretlen.

Elterjedés – Distribution: Csehország, Szlovákia, Magyarország és Szlovénia. Feltehetőleg Bajorországban is előfordul, de az adat még revízióra szorul (Šumpich & Liška 2011).

Jegyzet – Note: A *Blastobasis* fajok morfológiai- lag rendkívül változékonyak, a szárnymintázatok alapján igen nehezen identifikálhatóak. A genitáliák, a csápok, a palpusok specifikus jegyeinek együttes elemzése szükséges a taxonok egzakt azonosításához. Véleményünk szerint a korábbi irodalmi adatok csak kritikai revízió után használhatók.

Coleophoridae

Mintegy fél évszázaddal ezelőtt jelent meg Gozmány (1956) első, s azóta is egyetlen magyar nyelvű, átfogó, munkája a magyarországi zsákhordómolyokról 143 fajjal, melyben főleg Sergius Toll, lengyel specialista kutatásait adaptálta a hazai viszonyokra. Elsősorban Giorgio Baldizzone és mások palearktikus revíziója nyomán lényegesen módosult a család taxonómiája (Baldizzone et al. 2006), s ennek következtében a magyar zsákhordómolyokról kialakult egykori faunakép alapos felülvizsgálatra szorul. Jelenleg csupán egy aktualizált fajlistánk van, 201 fajjal (Pastorális 2011), de a fajok biológiai és állatföldrajzi feldolgozása megoldásra vár. Az alábbiakban két, a magyar faunában ez idáig ismeretlen faj leírását közöljük.

Coleophora adjunctella E. M. Hering, 1937

bozótflakó zsákosmoly

Coleophora badiipennella adjunctella E. M. Hering, 1937, Gustav Feller, Neubrandenburg, XII, p. 410. Locus typicus: ? „Európa”.
Irodalom – References: Baldizzone et al. 2006; Patzak 1974; Razowski 1989, 1990ab; Toll 1962

Új adat – New data: Jászberény, újerdői homokterület, 1 ♂, 2008.VI.7., Buschmann leg. & coll., Ig.

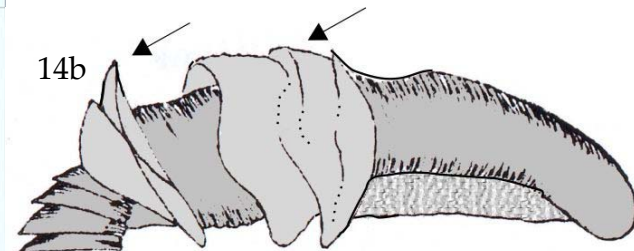
13a

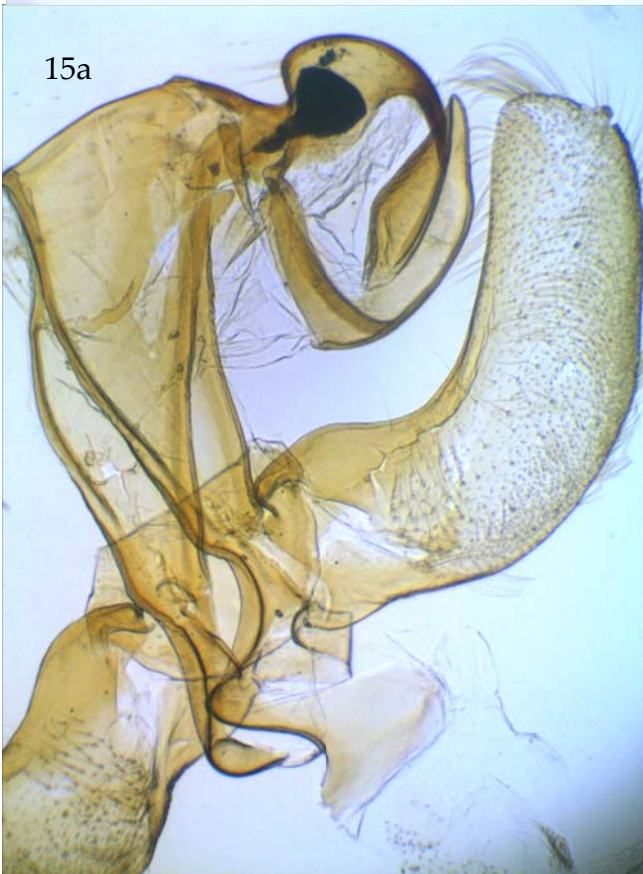
13b

14a

14b

15a

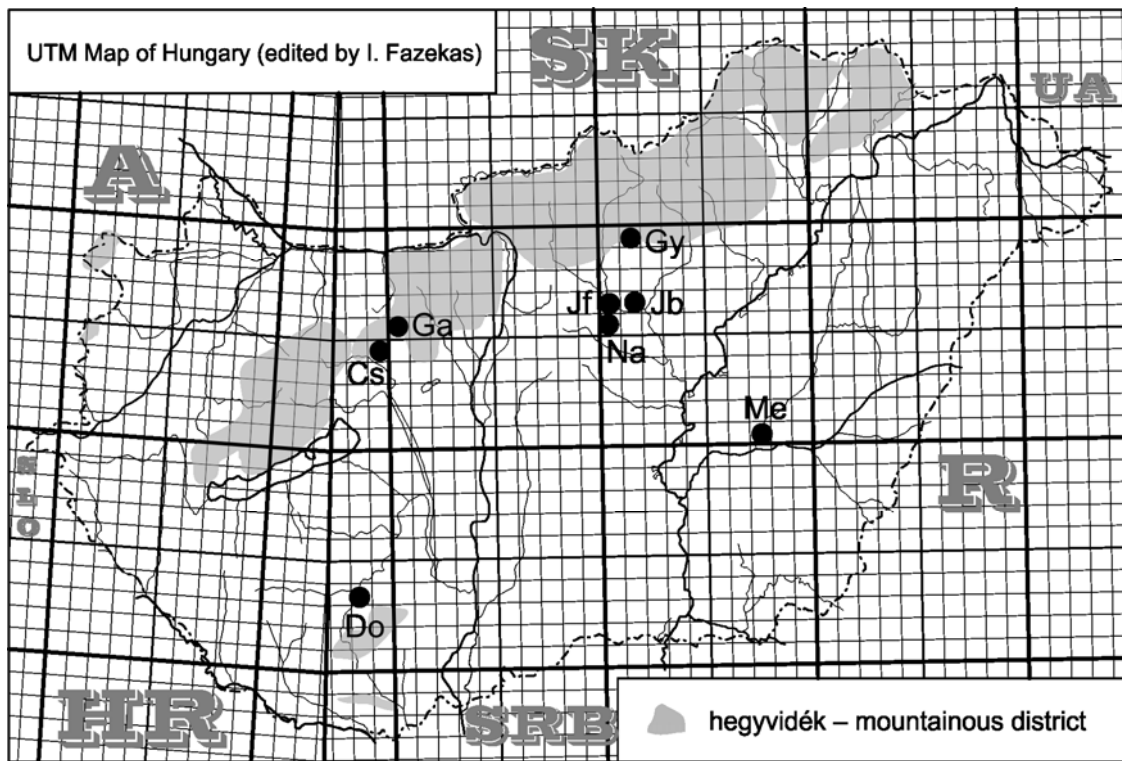
15b

13–15. ábra.

13) *Coleophora adjectella*: 13a) ♂-genitália, 13b) potroh, ventrális nézet; 14) *Coleophora potentillae*: 14a) ♂-genitália, 14b) a hernyó zsákja; 15) *Ancylolelomia tentaculella*: 15a) ♂-genitália, 15b) fej laterális nézetben

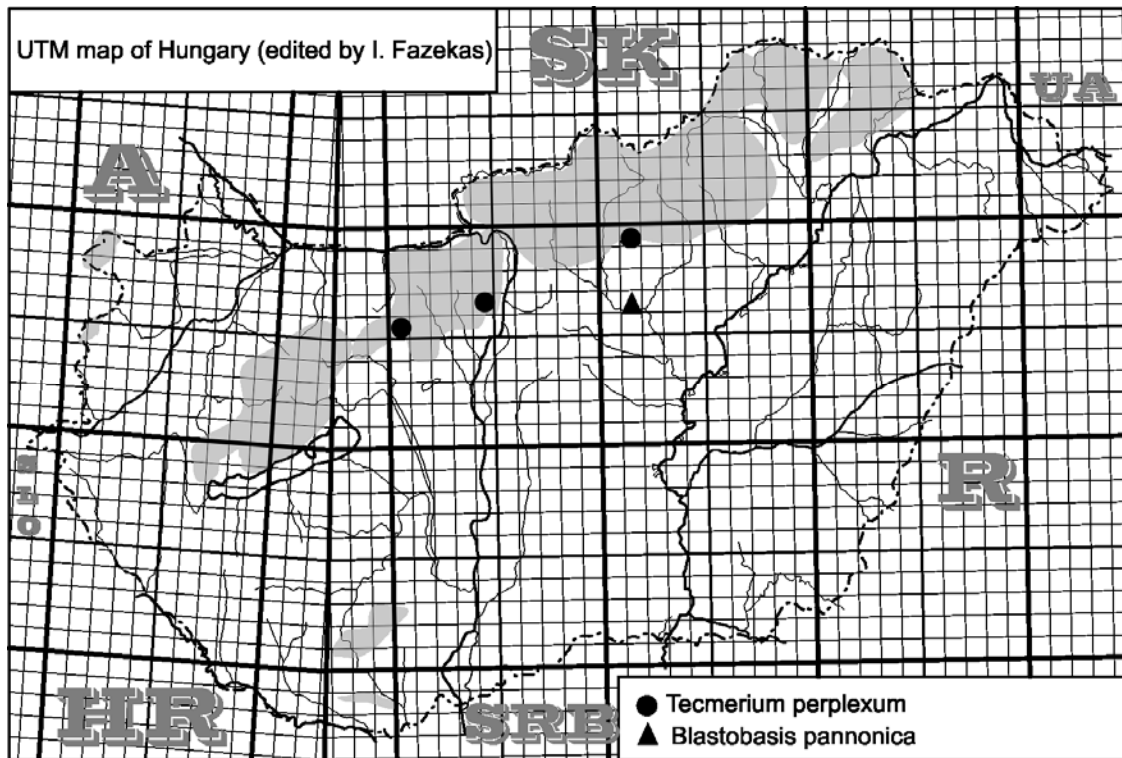
Figs 13–15.

13) *Coleophora adjectella*: 13a) ♂-genitalia, 13b) abdomen, ventral view; 14) *Coleophora potentillae*: 14a) ♂-genitalia, 14b) sack of larva; 15) *Ancylolelomia tentaculella*: 15a) ♂-genitalia, 15b) head, lateral view. All specimens collected in Hungary.

16. ábra. A lelőhelyek földrajzi elhelyezkedése: Cs= Csákerény, Do= Dombóvár-Gunaras, Gá= Gánt, Gy= Gyöngyös, Jb= Jászberény, Jf= Jászfelsőszentgyörgy, Me= Mezőtúr, Na= Nagykáta

Fig. 16. The observed localities in Hungary: Cs= Csákerény, Do= Dombóvár-Gunaras, Gá= Gánt, Gy= Gyöngyös, Jb= Jászberény, Jf= Jászfelsőszentgyörgy, Me= Mezőtúr, Na= Nagykáta.

17. ábra. A *Tecmerium perplexum* és a *Blastobasis pannonica* lelőhelyei Magyarországon

Fig. 17. Localities of *Tecmerium perplexum* and *Blastobasis pannonica* in Hungary.

Richter det., GP 16834; Fazekas I., gen. prep. No. 3222.

Diagnózis – Diagnosis (5. ábra – Fig. 5.): A szárnyak fesztávolsága 9–10 mm, az alapszín kávébarnától a vöröses barnáig variábilis, rajzolatmentes, a costa világosabb, a csáp tő része kissé megvastagodott, világos és feketés gyűrűk díszítik, a fejszőrzet barnássárga. A hozzá hasonló rokon, méretbeli különbségeket is mutató, *C. milvipennis* Zeller, 1839, *C. alnifoliae* Barasch, 1934, *C. badiipennella* (Duponchel, 1843) és a *C. trigeminella* Fuchs, 1881 fajoktól morfológiai alapon igen nehezen választható el.

Genitália – Genitalia (13. ábra – Fig. 13.): ♂, a valva distálisan lekerekített, a sacculus apexe sarlószerűen visszahajlik, belső peremén egy rövid nyúlványt visel. A vinculum laterális nézetben szabályosan V-alakú. A gnathos terminális része háromszög formájú. A közelrokon fajoktól (pl. *C. milvipennis*, *C. alnifoliae*, *C. badiipennella*) a valva alaktani képe alapján nehezen különíthető el. Nőstény példányt ez idáig hazánkban nem ismerünk, az irodalomban közölt genitália ábrák pedig vagy sematikusak, vagy felülvizsgálatra szorulnak.

Biológia – Biology: A hernyó lapított végű, hátoldalán apró, kiálló levéldarabkákat viselő csózsákban, kökényen (*Prunus spinosa*), vadcserecsnyén (*Cerasus avium*) és galagonyán (*Crataegus* spp.) fejlődik. Az imágók kedvelik a kevésbé háborgatott, elhanyagolt, ruderaliás-bozótos helyeket, ahol június elejétől augusztusig repülnek.

Elterjedés – Distribution: Európa-szerte elterjedt, de többnyire lokális faj: Ausztria, Anglia déli része, Csehország, Dánia, Franciaország, Lengyelország, Németország, Norvégia, Olaszország, Szardínia, Spanyolország, Szlovákia, Svédország. A Baltikumból, Kelet-Európából és a Balkánról (kivéve Görögország) még nincs adata, s a Palearktikum más területeiről sem került eddig elő (Baldizzone et al. 2006).

Jegyzet – Note: A diagnózisban vázolt fajcsoport tagjait együttesen, összehasonlító elemzéssel Magyarországon még nem vizsgálták, így várható, hogy a kutatások további új eredményeket hoznak.

Coleophora potentillae Elisha, 1885

pimpó-zsákosmoly

Coleophora potentillae Elisha, Ent. Monthly Mag. 21: 254. Locus typicus: Anglia, Snarebrook.

Synonyma: *Coleophora potentillae* Stainton, 1888; *Coleophora bothnicella* Kanerava, 1941

Irodalom – References: Baldizzone et al. 2006; Biesenbaum, Wolf 1999; Patzak 1974; Razowski 1989, 1990ab; Toll 1962

Új adat – New data: ♂, Nagykáta, Egreskáta, Hajtai TVT, 2009.V.11., Buschmann leg. & coll., Ig. Richter det., GP 16059; Fazekas I., gen. prep. No. 3224.

Diagnózis – Diagnosis (6. ábra – Fig. 6.): Fesztávolsága 8–11 mm. Elülső szárnya sötétbarna, bronzfényűen csillogó. Igen hasonlít a nála kissé nagyobb *C. ahenella* Heinemann, 1876 és más, egyszínűen sötétbarna *Coleophora* fajokhoz.

Genitália – Genitalia (15. ábra – Fig. 15.): ♂, a valva apexe rövid, lekerekített, a sacculus kifli alakú, az aedeagus rövid és széles; ♀, az ostium bursae szegélyei párhuzamosak, a ductus bursae közepesen hosszú, széles, a signum laterális nézetben ennyőszerű, középen kis homorulattal.

Biológia – Biology: Repülési ideje VI–VII. Hernyója (hasonlóan a rokon *C. ahenella* fajhoz) a végén enyhén lapított lebenyes csózsákat készít és elsősorban a rózsafélék (Rosaceae) családjába tartozó növényeken fordul elő.

Fő tápnövényei a pimpófélék (*Potentilla* spp.), de párlőfüvön (*Agrimonia* spp.), legyezőfüvön (*Filipendula* spp.), szamócán (*Fragaria* spp.) és szederfajokon (*Rubus* spp.) is megél, de ki tud fejlődni fűzön (*Salix* spp.) és nyíren (*Betula* spp.) is. Toll (1962) a tápnövények hosszú sorát közölte: *Agrimonia*, *Filipendula*, *Geum*, *Fragaria*, *Poterium*, *Comarum*, *Potentilla*, *Prunus*, *Rosa*, *Rubus*, *Spiraea*.

Habitat: Nagykáta határában, Egreskátán (Bata tanya) egy nyílt homoki tölgyessel (*Festuco-Quercetum roboris*) borított lapos bucka körül szikes tómedrek (sóstavak), nagyobb nádasok, mocsárrét, partszegélyi kőris-szil ligetvonulat és kisebb szikes legelők helyezkednek el. A buckán a *Coleophora potentillae*-nek több tápnövénye is terem; itt repül a *Pyroderces klimeschi*, *Klimeschiella transversella* is.

Elterjedés – Distribution: Európai faj. Megtalálható a Brit-szigeteken, Franciaországban és a Benelux államokban, Skandinávia és a Baltikum országaiban. Közép-Európában Ausztria, Csehország és Lengyelország területén találták.

Kelet-Európában csak Ukrajnából ismert. Európa délebbre fekvő területeiről (pl. Ibériai-félsziget, Olaszország, Balkán, Görögország) még nincs kimutatva (www.faunaeur.org).

Jegyzet – Note: Mivel a faj nehezen identifikálható biztos meghatározásához az ivarszerv vizsgálata elkerülhetetlen.

Crambidae

A magyarországi fűgyökérrágó molyok fajainak kutatása az elmúlt 30 évben főként taxonómiai és állatföldrajzi téren sok új eredményt hozott. A fajszám is gyarapodott (Fazekas 1995, 1996, 2002a), s újabban 174-re emelkedett (Pastorális 2011). Az *Ancylolomia disparalis* (Hübner, [1825g]), az *A. pectinatella* (Zeller, 1847) és az *A. tentaculella* (Hübner, 1796) hazai előfordulása a régi bizonytalan irodalmi források megbízhatósága és a bizonyító példányok hiánya miatt kétséges volt.

Ancylolomia tentaculella (Hübner, 1796)

olasz csőrösmoly

Tinea tentaculella Hübner, 1796; Samml. Eur. Schmett., Tineae: 28, Taf. 33, Fig. 230. Locus typicus: „Italien”.

Synonyma: *Ancylolomia irakella* Amsel, 1949; *A. peredai* Agenjo, 1963; *A. inclarata* Agenjo, 1963.

Irodalom – References: Bleszyński 1965; Goater 1986; Pastorális 2011; Slamka 2008, 2010.

Új adatok – New data: ♂, H-Nagykátá, Cseh-domb, 2001.VIII.19., leg. et coll. Buschmann F., det. et gen. prep. Fazekas I. No. 3226; ♂, H-Jászberény, újerdői homokterület [= sand area], 2005.VIII.27., leg. et coll. Buschmann F., det. Fazekas I.; ♂, Mezőtúr, Körös, Peresi-holtág, 2011.08.23. leg. et coll. Lévai Sz.

Diagnózis – Diagnosis (7. ábra – Fig. 7.): Az elülső szárny fesztávolsága 29–38 mm, alapszíne fehéres, erős őzbarna behintéssel, az erek mentén ezüstösen fénylő csíkokkal, szórt fekete pikkelyekkel. A palpus labialis oldalról őzbarna, és 3x olyan hosszú, mint a szem átmérője. A palpus maxillaris töve barna, a terminális rész világos barnás, fehéres. A fejtető és a homlok világos, füstösen barnás, fehéres, közepén egy hosszanti keskeny barna csíkkal. A csáptő előről jóval világosabb, mint a csáp ízek, a csáp apró, rövid fogakat visel, s a fogak vége belülről kifelé lekerekített.

Genitália – Genitalia (15. ábra – Fig. 15.): ♂, a valva oldalnézetben ívesen felhajló, az uncus vége horogszerű, a tegumen dorzális része erőteljes, a gnathos széles, az aedeagus rövid, vaskos; ♀, a corpus bursae zsákalakú, a papillae anales terminális szögletei lekerekítettek, az apophyses posteriores proximálisan kis nyúlványt visel.

Biológia – Biology: Az irodalmi adatok szerint az imágók egy nemzedékben júliustól szeptemberig, olykor októberig repülnek. Magyarországon ez idáig csak augusztusi példányokat gyűjtöttek. A hernyók *Dactylis glomerata*-n élnek, áttelelnek.

Habitat: Nagykátá, Cseh-domb fokozottan védett terület (8. ábra – Fig. 8). Egy hatalmas, több hullámot vető homokbucka, részben másodlagos, nyílt- és félig zárt homokpuszta-gyepvel (*Festucetum vaginatae*). Rengeteg rajta a kései szegfű (*Dianthus serotinus*), homoki árvalányhaj (*Stipa borysthénica*), hegyi ternye (*Alyssum montanum*), homoki vértő (*Onosma arenaria*), pusztai kutatej (*Euphorbia seguierana*). A Cseh-domb körüli fás vegetációt néhány tölgy, kisebb (boróka nélküli) fehérnyárfás ligetecskék, továbbá akác-, nyár- és fenyőtelepítések (erdei- és feketefenyő) alkotják (az újerdői élőhelyet lásd: *Blastobasis pannonica* fajnál). A mezőtúri lelőhely (Körös, Peresi-holtág) mintegy 250 m-re található a Szolnok–Békéscsaba vasútvonal töltésétől, lucernaföldekkel, kaszálórétként használt jellegtelen szárazgyepekkel és magaskórós társulásokkal.

Elterjedés – Distribution: Iraktól Libanonon, Szírián és Kis-Ázsián át az eumediterrán térségben és Svájcban is kimutatták, sőt a múlt század közepén Angliában (Goater 1986) is megfogták. Vannak irodalmi adatok Ukrajnából és Oroszország uráli részéről is.

Jegyzet – Note: A faj magyarországi előfordulása ez idáig kérdéses volt a bizonyító példányok hiánya miatt. Palearktikus elterjedése teljes revízióra szorul, mivel gyakran felcserélték a rokon fajokkal (*Ancylolomia disparalis*, *A. palpella* stb.).

Köszönet – Acknowledgements

A fajok azonosításában, a gyűjteményi adatok közlésében, az irodalmi adatok áttekintésben a következő kollégák voltak segítségünkre:

Giorgo Baldizzone (I-Asti), Lévai Szabolcs (H-Mezőtúr), Jan Liška (CZ-Praha), Jan Šumpich (CZ-Česká Bělá), Zdenko Tokár (SK-Šaľa), Ignac Richter (SK-Prievidza), Pastorális Gábor (SK-Komárno). Szíves segítségüket e helyen is megköszönjük. Az angol nyelvi korrektúráért Barry Goater-t (GB-Chandlers Ford) illeti köszönet.

Irodalom – References

- Baldizzzone, G., van der Wolf, H. & Landry, J. 2006: Coleophoridae, Coleophorinae (Lepidoptera). – In: World Catalogue of Insects 8: 1–215.
- Biesenbaum, W. & van der Wolf, H. 1999: Die Lepidopterenfauna der Rheinlands und Westfalens, Band 7. Familie: Coleophoridae Hübner [1825]. – Arbeitsgemeinschaft rheinisch-wesfälischer Lepidopterologen e.V. 329 pp., Tafel I–XXIX.
- Bleszyński, S. 1965: Crambinae. In: Amsel, H. G., Gregor, F. & Reisser, H.: Microlepidoptera Palae-arctica I. – Verlag Georg Fromme & Co · Wien. VIII–XLVII pp., 553 pp., Taf. 1–133.
- Fazekas, I. 1995: Systematic Catalogue of the Crambinae of Hungary (Pyraloidea). – Storkia, Den Haag, 4: 1–9.
- Fazekas, I. 1996: Systematic Catalogue of the Pyraloidea, Pterophoridae and Zygaenoidea of Hungary. – Folia Comloensis, Supplementum, 34 pp.
- Fazekas, I. 2002: Systematisches und synonymisches Verzeichnis der Microlepidoptera Ungarns (Lepidoptera: Microlepidoptera). – Folia Historico Naturalia Musei Matraensis 26: 289–327.
- Fazekas, I. & Schreurs, A. 2010: Microlepidoptera Pannoniae meridionalis, VIII. Data to knowledge of micro-moths from Dombóvár (SW Hungary) (Lepidoptera). – Natura Somogyiensis 17: 273–292.
- Goater, B. 1986: British Pyralid moths. – Harley Books, England, 175 pp.
- Gozmány, L., 1956: Molylepkék II. Microlepidoptera II. – Fauna Hungariae XVI., 3: 136 pp.
- Gozmány, L., 1958: Molylepkék IV. Microlepidoptera IV. – Fauna Hungariae XVI., 5: 295 pp.
- Gozmány, L. & Szócs, J. 1965: Molylepkék I. Microlepidoptera I. – Fauna Hungariae XVI., 2: 214 pp.
- Mey, W. 1999: Notes on some Western Palearctic species of *Bucculatrix* (Gracillarioidea, Bucculatricidae). – Nota lepidopterologica 22 (3): 212–226.
- Laštůvka, Z. & Laštůvka, A. 2009: New records of mining Lepidoptera from the Iberian Peninsula (Lepidoptera: Nepticulidae, Opostegidae, Bucculatricidae, Gracillariidae). – SHILAP Revta. lepid. 37 (148): 485–494.
- Kaila, L. & Wikström, B. 2004: *Leucoptera lathyri-foliella* (Stainton, 1866) and *L. orobi* (Stainton, 1870): two distinct species (Lyonetiidae). – Nota lepidopterologica 27 (2/3): 187–192.
- Pastorális G. 2011: A Magyarországon előforduló molylepkéfajok jegyzéke, 2011. [A checklist of the Microlepidoptera occurring in Hungary, 2011] (Lepidoptera, Microlepidoptera). – Microlepidoptera.hu 3: 37–136.
- Patzak, H. 1974: Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Lepidoptera – Coleophoridae. – Beiträge zur Entomologie 24: 153–278.
- Pitkin, B., Ellis, W., Plant, C. & Edmunds, R. 2011: The leaf and stem mines of British flies and other insects. – http://www.ukflymines.co.uk/Moths/Bucculatrix_humiliella.html [11.01.2012]
- Razowski, J. 1989: Genitalia terminology in Coleophoridae. – Nota lepidopterologica 12 (3): 192–197.
- Razowski, J. 1990a: Morphology of the intromittent organ and distal male genital duct in Coleophoridae (Lepidoptera: Gelechioidea). – Nota lepidopterologica 13 (4): 221–228.
- Razowski, J. 1990b: Motyle (Lepidoptera) Polski. Czesc 16 – Coleophoridae. Polska Akademia Nauk. Institut systematyki i ewolucji zwierzat. – Monografie fauny Polski, Panstwowe wydawnictwo naukowe Krakow, Tom. 18, 272 pp.
- Slamka, F. 2008: Pyraloidea of Europe (Lepidoptera) Volume 2, Crambinae & Schoenobiinae. – Bratislava, 223 pp.
- Slamka, F. 2010: Pyraloidea (Lepidoptera) of Central Europe / Mitteleuropas. – Bratislava, 176 pp.
- Spuler, A. 1910: Die Schmetterlinge Europas. – Stuttgart, 523 pp.
- Šumpich, J. 2011: Motýli Národních parků Podyjí a Thayatal. Die Schmetterlinge der Nationalparke Podyji und Thayatal. – Správa Národného parku Podyjí, Znojmo, 428 pp.
- Szabóky, Cs., Tokár, Z., Liška, J. & Pastorális, G. 2009: New data to the Microlepidoptera fauna of Hungary, part XII. (Lepidoptera: Lypusidae, Bucculatricidae, Yponomeutidae, Depressariidae, Coleophoridae, Blastobasidae, Autostichidae, Gelechiidae, Tortricidae). – Folia Entomologica Hungarica 70: 139–146.

Szócs, J. 1977: A lepkehernyók természetes tápnövényei, III. – Folia Entomologica Hungarica 30: 143–150.

Toll, S. 1962: Materialien zur Kenntnis der paläarktischen Arten der Familie Coleophoridae (Lepidoptera). – Acta Zoologica Cracoviensia 7: 577–720 + 133 pls.

http://www2.nrm.se/en/svenska_fjarilar/c/coleophora_genitalia.html

http://www2.nrm.se/en/svenska_fjarilar/b/bucculatrix_genitalia.html

http://www.lepiforum.de/cgi-bin/lepiwiki.pl?Bucculatrix_Humiliella

<http://www.bladmineerders.nl/minersf/lepidopteramin/bucculatrix/humiliella/humiliella.htm>

Received – Érkezett: 06.02.2012.

Accepted – Elfogadva: 01.03.2012

Appeared – Megjelent: 22.03.2012

Ein Beitrag zur Verbreitung und Ökologie von *Brevantennia adriatica* (REBEL, 1919) (Lepidoptera: Psychidae)

MICHAEL WEIDLICH

Abstract – In this paper the distribution of the psychid *Brevantennia adriatica* is reported. The species has a restricted range and is known from Senj until north-westwards to the Učka-mountains and to the croatic-slovenian karst. She is reported for the first time from Slovenia and is a characteristic element for the north-eastadriatic area. Futhermore informations on the biology, ecology and their habitats are given.

Zusammenfassung – In der Arbeit werden die Funde von *Brevantennia adriatica* bekannt gegeben. Danach kommt die Art bei Senj, nordwestlich bis zum Gebirgszug des Učka und im kroatisch-slowenischen Karst vor. Sie wird hier erstmals für Slowenien gemeldet und kann als nordostadriatisches Faunenelement angesehen werden. Weiterhin werden Angaben zur Biologie, Ökologie und zu den Lebensräumen mitgeteilt.

Key words – Lepidoptera, Psychidae, *Brevantennia adriatica*, Palearctic Region, Croatia, Slovenia

Author's address – Dr. rer. nat. MICHAEL WEIDLICH,
Lindenallee 11, D-15898 Neißemünde OT Ratzdorf
E-mail: dr.michael.weidlich@gmx.de

Vorbemerkungen

Brevantennia adriatica wurde vor fast 100 Jahren durch REBEL (1919: 110) in der Gattung *Solenobia* DUPONCHEL, 1842 beschrieben. Der Urbeschreibung lagen 2 ♂♂ aus Zengg, dem heutigen Senj in Kroatien vor. Ein weiteres ♂ aus Kozina im kroatischen Istrien, zeigt Unterschiede in Flügelform und –färbung, gehört aber nach REBEL (1919: 110) „wohl auch zu *adriatica*“. Das Typenmaterial befindet sich im Naturhistorischen Museum Wien.

Dann war es lange Zeit still um diese Art und erst H. MEIER fand sie 1961 im Učka – Gebirge (= Monte Maggiore) bei Rijeka (= Fiume) an nordseitigen Hängen in Höhenlagen um 1.000 m NN. Der Großteil des Belegmaterials befindet sich in coll. MEIER im Museum Witt München. Weiteres Material vom gleichen Fundort stammt aus dem Jahre 1967, leg. L. SIEDER. Die Funde von MEIER werden ausführlich dargestellt, die eigenen von 1967 aber

eigenartigerweise nicht erwähnt (vergl. SIEDER, 1972: 297).

In den letzten 17 Jahren wurde diese Art nun wieder beobachtet und diese Nachweise sollen an dieser Stelle bekannt gegeben werden.

Angebliche Funde in Italien, wie sie sich beispielsweise in www.faunaeur.org (last update 27. Januar 2011, version 2.4) finden, ließen sich nach den Recherchen des Autors nicht bestätigen. Auch PARENZAN, P. & PORCELLI, F. (2005–2006) kennen keinerlei Angaben aus Italien.

Beschreibung von *Brevantennia adriatica*

Männchen: Kleine Falter mit einer Flügelspanne von 11 bis 13 mm (Abb. 1). Kopf dicht weißlichgrau bis bräunlich behaart. Augen groß, schwarz, keine Ocellen, Labialpalpen eingliedrig. Die Fühler sind fadenförmig, hell und dunkel beschuppt sowie bewimpert und bestehen aus 28 bis 29 Gliedern. Vorderflügel gestreckt, apical etwas erweitert und mit spitzen Apex. Vorderflügelgefärbung silbergrau, insbesondere bei frisch geschlüpften Exemplaren, bis bräunlich mit deutlichem netzartigen Muster, weiß punktiert. Breite Deckschuppen der Klasse 4 bis 5, hauptsächlich vier-, vereinzelt fünf- und meist dreizackig. Fransen gescheckt, etwas heller als Vorderflügel, Schuppen lanzettlich und meist dreizackig.

Vorderflügel mit 9 Diskoidalzelladern, Hinterflügel mit 6 Diskoidalzelladern, wobei m2 und m3 getrennt oder aus einem Punkt entspringen. Die Färbung der Hinterflügel ist hellgrau, Fransen deutlich heller. Vordertibien ohne Epiphyse, an den Mittelbeinen ein und an den Hinterbeinen zwei Spornpaare. Der Körper ist etwas dunkler graubraun als die Flügelgefärbung, das 8. und auch 9. Abdominalsegment ist gelblich behaart. Der Genitalindex beträgt 0,61–0,64. Aedaeagus gebogen mit Stützstab.

Weibchen: pupiphug, flügellos und durchgehend hellbraun. Ihre Länge beträgt 3 bis 3,5 mm und der Körperdurchmesser beträgt um 1 mm. Augen schwarz, oval, keine Ocellen. Die Fühler sind kurz und bestehen aus 5 Segmenten. Vorderbeine ohne Epiphyse, an den Mittel- und Hinterbeinen je ein kurzes Spornpaar, alle Tarsen sind dreigliedrig. Afterwollbehaarung weiß bis cremefarben. Bei der Puppenhülle sind die Fühlerscheiden deutlich kürzer als die Beinscheiden.

Säcke zwischen 5 und 6 mm in der Länge und im Durchmesser 1 bis 1,5 mm. Sie sind lang, gestreckt und wenig dreikantig, die Dorsalkante ist schwach ausgeprägt. Ihre Färbung ist braunschwarz bis rötlichschwarz und sie bestehen aus kleinen feinen Kalkpartikeln, Sandkörnern, vermischt mit Humusteilchen.

Die Verbreitung von *Brevantennia adriatica* Die Vorkommen in Kroatien

Aus Kroatien ist die Art von folgenden Fundorten bekannt geworden:

- Senj (locus typicus) 2 ♂♂, 24.03.1915, leg. DOBLASCH.
- Kozina 1 ♂, 10.05.1908, leg. NAUFOCK (fraglich).
- Naturpark „Učka“ (Mt. Maggiore-Istrien), große Serie ♂♂ und ♀♀, e. l. Anfang bis Mitte Mai 1961, leg. MEIER und ♂♂ und ♀♀, e. l. Anfang bis Mitte Mai 1967, leg. Sieder (coll. Museum WITT, coll. Staatliches Naturkundemuseum Karlsruhe sowie in diversen anderen Sammlungen).
- Naturpark „Učka“, Umg. Vojak N, 900 – 1.250 m NN (Abb. 2): 91 Säcke 13.04.1995, 29 ♂♂ e. l. 29.04. – 07.05.1995, 14 ♀♀ e. l. 01.05. – 09.05.1995; 950 – 1.000 m NN: 36 Säcke vom 15.04.1999, 9 ♂♂ e. p. 25.04. – 29.04.1999, 6 ♀♀ e. p. 25.04. – 26.04.1999, alles leg. Dr. M. WEIDLICH.

Die Vorkommen in Slowenien

Im Jahre 1996 als neu für die Fauna Sloweniens entdeckt (vergl. LESAR & GOVEDIC (2010):

- Sneznik – Massiv, Westausläufer, Umg. Illirska Bistrica ca. 8 km E, 900 m NN: zwei Säcke 04.05.1996, ein ♀ e. p. 08.05.1996, leg. Dr. M. WEIDLICH.
- Brkini, Umg. Pivka S, Reka-Tal, Umg. Ribnica ca. 2 km N, 650 m NN: 3 Säcke 04.05.1996; 11 Säcke

09.03.2001, leg. Dr. M. WEIDLICH; Reka-Tal, Umg. Pivka ca. 10 km südlich, Säcke i.A. am 28.02.2008, 2 ♂♂ e. p. Anfang März 2008, leg. W. ARNSCHEID.
– Brkini, Umg. Obrov W, 550 m NN (Abb. 3): 20 Säcke 15.04.1999, ein ♀ e. l. 31.04.1999; 24 Säcke 15.04.2000, 3 ♂♂ e. p. 17.04.2000, 15 ♀♀ e. p. 21.04. – 24.04.2000; 28 Säcke 03.04.2006, ein ♀ e. p. 16.04.2006, ein ♂ e. l. 19.04.2006, alles leg. Dr. M. WEIDLICH; Säcke i. M. 09.03.2001, leg. W. ARNSCHEID.

Zur Biologie und Ökologie von *Brevantennia adriatica*

Bisher sind kaum Angaben über die Biologie der Art veröffentlicht worden, lediglich wird der 24. März (10. Mai ?) in der Urbeschreibung als Flugzeit genannt und SIEDER, (1972: 127) schreibt „Mai/Anfang Juni“. Die neueren Zuchtdateien weisen eine Schlupfzeit im Zeitraum von Anfang März bis Mitte Mai auf, wobei die Höhenlage der Populationen entscheidend ist. Die tägliche Schlupfzeit der Imagines beider Geschlechter liegt in den Morgen- und in den Abendstunden. Die ♂♂ schlüpfen hauptsächlich in den Abendstunden und die ♀♀ vornehmlich in den Morgenstunden.

In der Literatur findet sich kein Hinweis zu den näheren Lebensraumansprüchen der Art, sieht man einmal von den kurzen Angaben bei SIEDER (1972: 297) ab: in den nordseitigen Wäldern des Učka - Gebirges. Weiterhin gibt ARNSCHEID (1988: 126) südseitige Pinienwälder in Höhen von 400 bis über 1.200 m NN an. Der Autor fand die Art unweit des Gipfels Vojak im Učka an kleineren, südexponierten Felsabbrüchen in der illyrischen Buchenwald-Zone (Fagetum illyricum-Unterzone nach HORVATH, GLAVAC & ELLENBERG (1974) (Abb. 2). Dieses Gebirge wurde 1999 zum Naturpark erklärt. Ebenfalls in dieser Buchenwald-Zone ist das Vorkommen in den westlichen Ausläufern des Sneznik-Massivs beheimatet, wo die Raupen ebenfalls an südexponierten Kalkfelsen am Rande von Buchenwäldern leben. Lediglich in den tiefer gelegenen Vorkommen bei Senj (Höhenlage unbekannt) und im Brkini in Höhenlagen um 600 m NN kommt *B. adriatica* in der Ostryo-Carpinion orientales-Zone (Ostryo-Carpinion adriaticum-Unterzone) vor. In der Karstlandschaft des Brkini lebt die Art recht versteckt und wenig exponiert an feuchten Stellen in Kiefern-mischwäldern (Abb. 3) sowie in Flußtälern an süd-

Abb. 1. *Brevantennia adriatica* ♂ e. l. 29.04.1995, Flügelspanne 12,5 mm, Naturpark „Učka“, Umg. Vojak N, 900 – 1250 m NN, leg. Dr. M. WEIDLICH

Abb. 2. Lebensraum von *Brevantennia adriatica* im Naturpark „Učka“, Umg. Vojak N, etwa 1000 m NN (Foto 15.04.1999)

Abb. 3. Lebensraum von *Brevantennia adriatica* im Brkini bei Obrov, 550 m NN (Foto 03.04.2006).
Die Säcke wurden hier vornehmlich an den Bänken und an den Kiefernstämmen gefunden.
Alle Fotos Dr. M. WEIDLICH.

exponierten Kalkfelswänden. Den geologischen Untergrund bilden im gesamten Areal vor allem kretazische Dolomite und Kalke.

B. adriatica wurde vergesellschaftet mit folgenden 11 Psychidenarten gefunden:

Diplodoma laichartingella (GOEZE, 1783),
Dahlica triquetrella (HÜBNER, 1813),
Dahlica sp.,
Taleporia tubulosa (RETZIUS, 1783),
Bacotia claustralla (BRUAND, 1845),
Proutia betulina (ZELLER, 1839),
Psyche casta (PALLAS, 1767),
Psyche crassiorella (BRUAND, 1851),
Epichnopterix kovacsi SIEDER, 1955,
Canephora hirsuta (PODA, 1761),
Apterona helicoidella (VALLOT, 1827).

Danksagung

Mein herzlicher Dank gilt den Herren W. ARNSCHEID (Bochum/Deutschland) für die Bereitstellung seiner Daten und Dr. W. SPEIDEL (Museum Witt München/Deutschland) für die Übermittlungen der Angaben aus coll. MEIER.

Literatur

- ARNSCHEID, W. R. 1988: Ein Beitrag zur Systematik der europäischen Arten der Gattungen *Postsoleobia* MEIER, *Brevantennia* SIEDER und *Siederia* MEIER (Lepidoptera, Psychidae, Taleporiinae). – *Nachrichten des entomologischen Vereins Apollo, Frankfurt N.F.* **8** (3/4): 113–144.
- HORVATH, I., GLAVAC, V. & ELLENBERG, H. 1974: Vegetation Südosteuropas. – *Geobotanica selecta* **4**: 768 pp., Stuttgart.
- KARSHOLT, O. & NIEUKERKEN, E. J. VAN 2011: Lepidoptera. Moth. Fauna Europaea, version 2.4., <http://www.faunaeur.org/distribution.php>.
- LESAR, T. & GOVEDIC, M. 2010: Check list of Slovenian Microlepidoptera. – *Natura Sloveniae* **12** (1): 35–125.
- PARENZAN, P. & PORCELLI, F. 2005–2006: I macrolepidotteri italiani. Fauna Lepidoptorum Italiae (Macrolepidoptera). – *Phytophaga* XV: 1051 pp., Palermo.
- REBEL, H. 1919: Zur Kenntnis palaearktischer Taleporiiden. – *Deutsche Entomologische Zeitschrift Iris*: 95–112 (1918).
- SIEDER, L. 1972: Zusammenfassung der Familie *Psychidae*, Sackträger, in Kärnten, einschließlich der angrenzenden Länder (Lepidoptera, Psychidae). – *Carinthia II* **162**: 285–300.

Received – Érkezett: 23.02.2012.

Accepted – Elfogadva: 01.03.2012

Appeared – Megjelent: 22.03.2012